

EU:n tuomioistuin: isäntä vai renki

Teuva 18.8.2010

Tuomari Allan Rosas

(Euroopan
ihmisoikeus-
tuomioistuin)

**Euroopan unionin tuomioistuin
(1951/52)**

(EFTA-tuomioistuin)

**Euroopan unionin yleinen
tuomioistuin
(1988/89)**

**Euroopan unionin
virkamiestuomioistuin
(2004/05)**

Kansalliset tuomioistuimet

- EU-oikeuden jokapäiväinen soveltaminen
- Ennakkoratkaisujen pyytäminen EU-oikeuden tulkinnasta ja pätevydestä

EU:n tuomioistuin – isäntä?

- EU:n tuomioistuin toimi integraation moottorina erityisesti 1960–1970-luvuilla, jolloin se vahvisti useita EU-oikeuden peruseriaatteita.
- EU:n tuomioistuin ratkaisee EU-oikeudelliset "valtiosääntöriidat" eli esimerkiksi toimivallan jakoa koskevat kiistat EU:n toimielinten välillä sekä niiden ja jäsenvaltioiden välillä.
- EU:n tuomioistuin ei voi päättää omasta "agendastaan". Sillä on sille alistetuissa asioissa ratkaisupakko, vaikka EU-lainsäädännössä olisi aukkoja. Se voi toisinaan joutua toimimaan "lainsäätäjänä".
- Kansallisilla tuomioistuimilla on oikeus ja toisinaan velvollisuus pyytää EU:n tuomioistuimelta ennakkoratkaisua EU-oikeuden tulkinnasta tai pätevydestä.
- EU:n tuomioistuimen vahvistamat EU-oikeussääntöjen tulkinnat sitovat jäsenvaltioiden viranomaisia ja tuomioistuimia sekä EU:n toimielimiä.
- EU:n tuomioistuimen rikkomustuomioiden noudattamatta jättämisestä voi viime kädessä seurata taloudellisia sanktioita jäsenvaltioille.

EU:n tuomioistuin – renki?

- EU:n tuomioistuimen linja esimerkiksi vero- ja sisämarkkina-asioissa on aikaisempaa maltillisempi. Jos kansallisella toimenpiteellä on ainoastaan "potentiaalinen" sisämarkkinoita häiritsevä vaikutus, siihen ei enää välttämättä puututa. Käsitteellä "markkinoille pääsy" on entistä keskeisempi asema.
- EU:n tuomioistuin tunnustaa tarpeen kunnioittaa moraaliin, uskuntoon tai kulttuuriin liittyviä kansallisia arvovalintoja ja jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa niiden osalta.
- EU:n tuomioistuin jättää toisinaan ennakkoratkaisuasioissa erilaisten arvopunnintojen tekemisen kansalliselle tuomioistuimelle.
- EU:n tuomioistuin ei ota ennakkoratkaisuasioissa kantaa juttujen tosiseikkoihin.
- Jos komissio ei pysty uskottavasti osoittamaan jäsenvaltion rikkoneen EU-oikeudellisia velvoitteitaan, EU:n tuomioistuin hylkää kanteen.

Pohdittavaa

EU-sääntöjen noudattamisen seuranta ja valvonta on heikoimmillaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä niin sanotun kasvu- ja vakaussopimuksen aloilla.

Onko sattumaa, että EU:n tuomioistuimella on näillä aloilla erittäin rajoitettu toimivalta?

Johtuuko jäsenvaltioiden velkakriisi yhdestä lauseesta? SEUT 126 artiklan (liiallisten julkistalouden alijäämien välttäminen) 10 kohdasta seuraa, ettei komissio tai toinen jäsenvaltio voi nostaa jäsenvaltiota vastaan rikkomuskannetta artiklan 1–9 kohdissa tarkoitetuissa asioissa. Kohdissa määrätään keinoista valvoa kasvu- ja vakaussopimusta.

Euroopan unionin yleisen tuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen toimivalta pääpiirteittäin

Unionin yleisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat:

KANTEET TOIMIELIMIÄ VASTAAN

- Luonnollisten ja oikeushenkilöiden suorat kanteet EU-toimielinten, -elinten ja -laitosten päätösten kumoamiseksi ja laiminlyöntien toteamiseksi
- Jäsenvaltioiden suorat kanteet komission päätösten kumoamiseksi ja laiminlyöntien toteamiseksi
- Osa jäsenvaltioiden suorista kanteista neuvoston päätösten kumoamiseksi

VAHINGONKORVAUSKANTEET

- Kanteet EU-toimielinten ja -henkilöstön aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi

VALITUKSET

- Valitukset virkamiestuomioistuimen ratkaisusta oikeuskysymysten osalta

Unionin tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat:

KANTEET TOIMIELIMIÄ VASTAAN

- Jäsenvaltioiden ja EU-toimielinten suorat kanteet neuvoston ja parlamentin päätösten kumoamiseksi ja laiminlyöntien toteamiseksi. Osa neuvostoa vastaan nostetuista kumoamiskanteista kuuluu kuitenkin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimivaltaan.

KANTEET JÄSENVALTIOITA VASTAAN

- Komission tai jäsenvaltioiden jäsenvaltioita vastaan nostamat rikkomuskanteet

ENNAKKORATKAISUASIAT

- Kansallisten tuomioistuinten esittämät ennakkoratkaisupyynnöt EU-oikeuden tulkinnasta ja pätevydestä

VALITUKSET

- Valitukset unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisusta oikeuskysymysten osalta

EU:N TUOMIOISTUIMEN KOKOONPANO

27 TUOMARIA (2007 lähtien)

- Täysistunto (27 tuomaria)
- Suuri jaosto (13 tuomaria)
 - tuomioistuimen presidentti
 - viiden tuomarin jaostojen puheenjohtajat (4)
 - kahdeksan vaihtuvaa jäsentä
- Viiden tuomarin jaostot (neljä jaostoa)
- Kolmen tuomarin jaostot (neljä jaostoa)

Kokoonpanossa on aina presidentin määräämä *esittelevä tuomari*

Ratkaisukokoonpanot vuonna 2009:

Suuri jaosto:

8,3 % ratkaisuista

Viiden tuomarin jaostot:

57,8 % - " -

Kolmen tuomarin jaostot:

33,9 % - " -

8 JULKISIASIAMIESTÄ

SEUT 253 artikla

Unionin tuomioistuimen tuomarit ja julkisasiamiehet valitaan henkilöistä, joiden riippumattomuus on kiistaton ja jotka joko täyttävät kotimaassaan korkeimpien tuomarin virkojen kelpoisuusvaatimukset tai ovat tunnetusti päteviä lainoppineita, ja heidät nimitetään jäsenvaltioiden hallitusten yhteisellä sopimuksella kuudeksi vuodeksi kerrallaan, sen jälkeen, kun 255 artiklassa tarkoitettua komiteaa on kuultu.

[...]

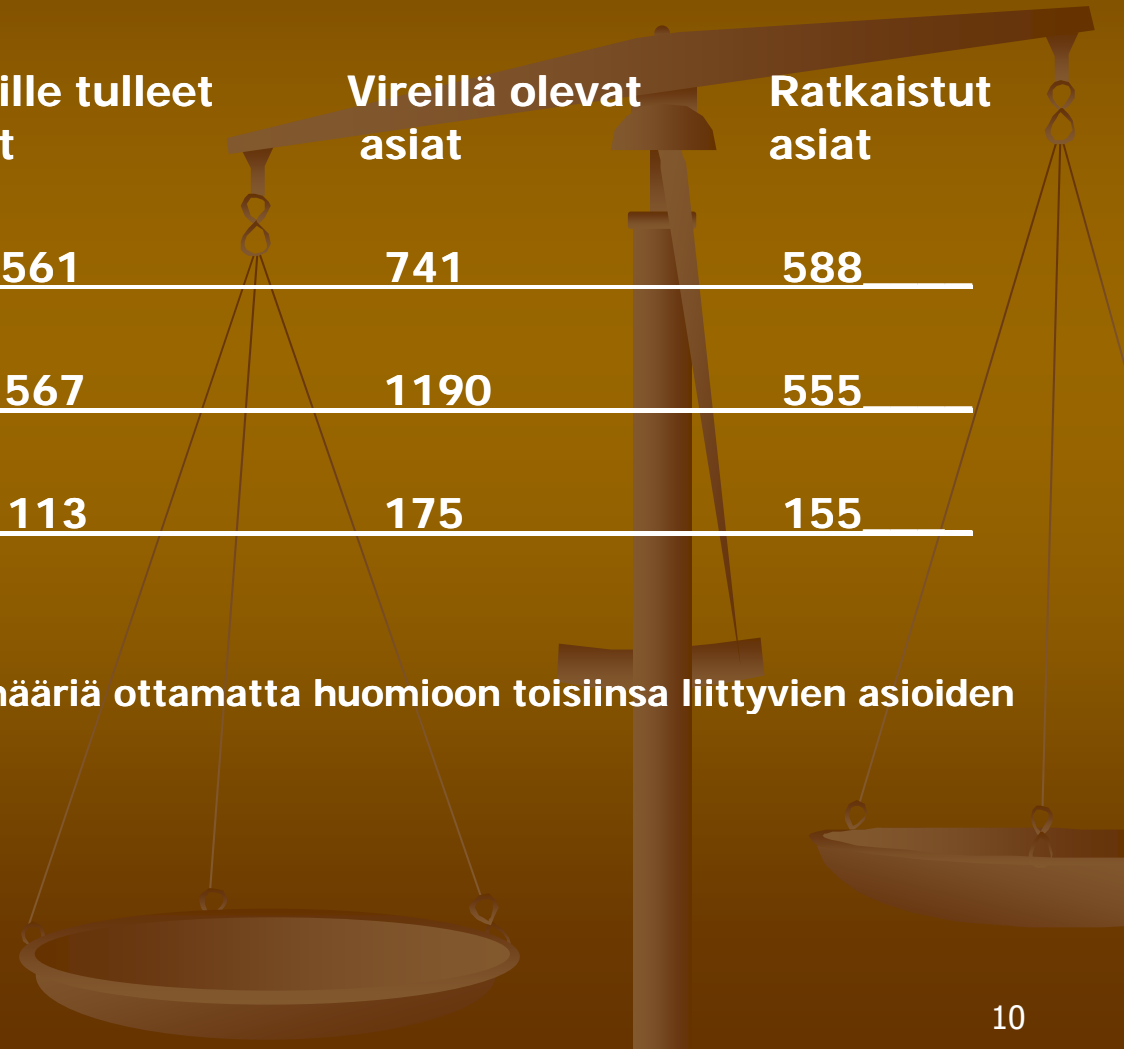
SEUT 255 artikla

Perustetaan komitea, joka antaa lausunnon ehdolla olevien henkilöiden soveltuvuudesta unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen tuomarin ja julkisasiamiehen tehtäviin, ennen kuin jäsenvaltioiden hallitukset suorittavat nimitykset 253 ja 254 artiklan mukaisesti.

Komiteassa on seitsemän henkilöä, jotka valitaan unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen entisten jäsenten, ylimpien kansallisten tuomioistuinten jäsenten ja tunnetusti pätevien oikeusoppineiden keskuudesta, joista yhtä ehdottaa Euroopan parlamentti. Neuvosto tekee päätöksen, jolla vahvistetaan komitean toimintasäännöt, sekä päätöksen, jolla nimetään komitean jäsenet. Neuvosto tekee ratkaisunsa unionin tuomioistuimen presidentin aloitteesta.

EU:N TUOMIOISTUINTEN TOIMINTA

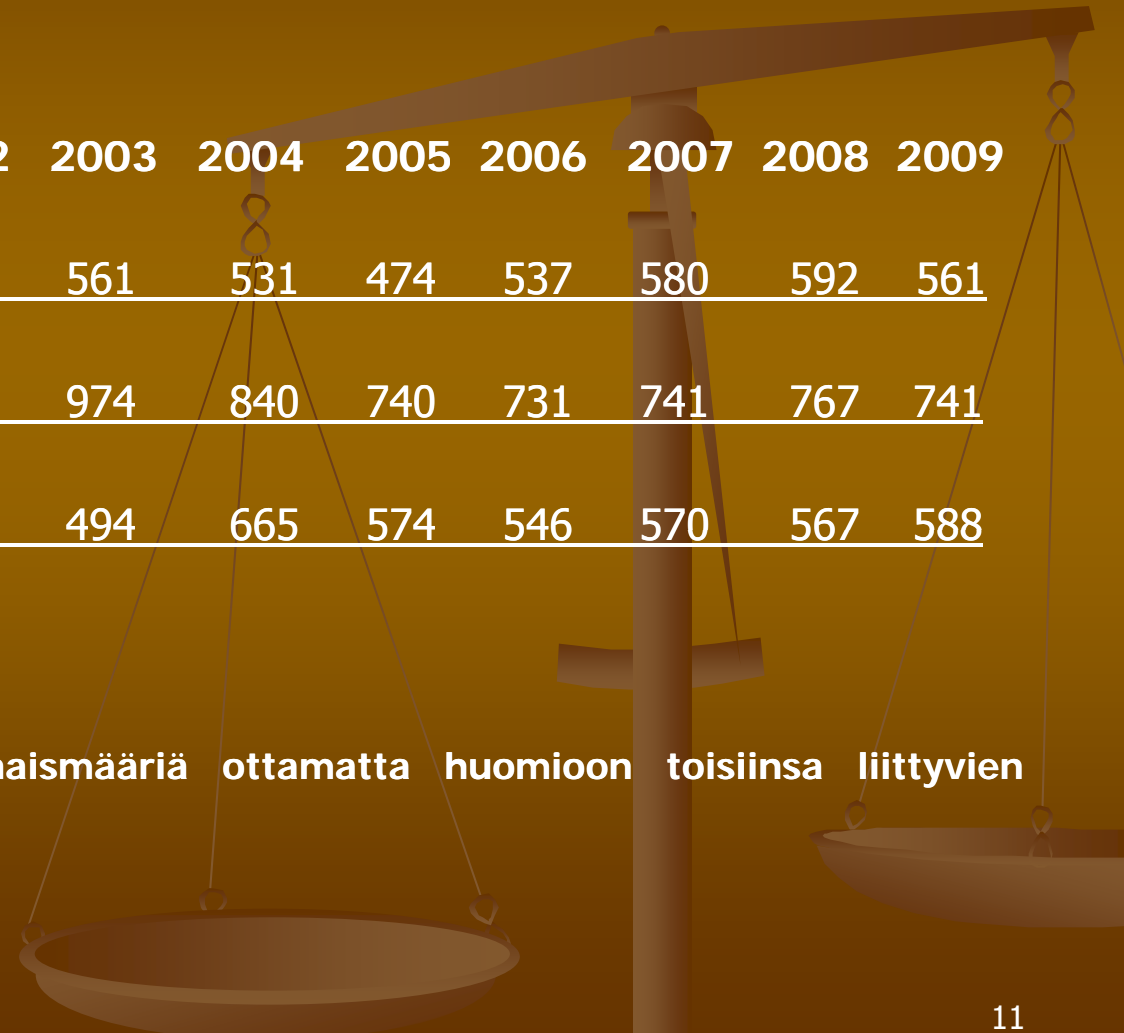
Eri tuomioistuimissa vireille tulleet, vireillä olevat ja ratkaistut asiat vuonna 2009

	Vireille tulleet asiat	Vireillä olevat asiat	Ratkaistut asiat
<u>EU:n tuomioistuin</u>	561	741	588
<u>EU:n yleinen tuomioistuin</u>	567	1190	555
<u>EU:n virkamiestuomioistuin</u>	113	175	155

Luvut kuvaavat asioiden kokonaismääriä ottamatta huomioon toisiinsa liittyvien asioiden yhdistämistä.

EU:n tuomioistuimessa vireille tulleet, vireillä olevat ja ratkaistut asiat

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<u>Vireille tulleet asiat</u>	477	561	531	474	537	580	592	561
<u>Vireillä olevat asiat</u>	907	974	840	740	731	741	767	741
<u>Ratkaistut asiat</u>	513	494	665	574	546	570	567	588

Luvut kuvaavat asioiden kokonaismääriä ottamatta huomioon toisiinsa liittyvien asioiden yhdistämistä.

EU:N TUOMIOISTUIMEN TOIMINTA RATKAISTUT ASIAT (suurimmat asiaryhmät) 2009

	tuomio/lausunto	määräykset	yhteensä
<u>Ympäristö ja kuluttajat</u>	55	5	60
<u>Verotus</u>	40	4	44
<u>Sosiaalipolitiikka</u>	24	9	33
<u>Lainsäädäntöjen lähentäminen</u>	31	1	32
<u>Immateriaalioikeus</u>	12	19	31
<u>Toimielimiä koskeva oikeus</u>	12	17	29
<u>Kilpailu</u>	26	2	28
<u>Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue</u>	25	1	26
<u>Henkilöiden vapaa liikkuvuus</u>	19	-	19
<u>Maatalous</u>	18	-	18

EU:n tuomioistuimen toimivalta; keskeisimmät asiatyypit

- Ennakkoratkaisuasiat (kansallisten tuomioistuinten aloitteesta)
- Jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevat kanteet (komissio vastaan jäsenvaltio tai poikkeuksellisesti jäsenvaltio vastaan jäsenvaltio)
- Kumoamiskanteet ja laiminlyöntikanteet (muun muassa EU:n toimielinten väliset riidat sekä EU:n parlamentin ja/tai neuvoston ja jäsenvaltioiden väliset riidat)
- Muutoksenhaku yleisen tuomioistuimen päätöksistä oikeuskysymysten osalta

EU:n tuomioistuimen toimivalta Lissabonin sopimuksen jälkeen; eräitä keskeisiä uudistuksia

- Unionin pilarirakenteen purkaminen
 - >Toimivallan laajeneminen oikeus- ja sisäasioissa (= «vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue»)
 - >Toimivallan laajentuminen rajoitetusti ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla
- Perusoikeuskirjan oikeudellinen sitovuus
- Eurooppa-neuvoston sellaisten säädösten laillisuuden valvonta, joiden tarkoituksena on tuottaa oikeusvaikutuksia suhteessa kolmansiiin osapuoliin
- Toissijaisuusperiaatetta koskevat kanteet (jäsenvaltio nostaa ko. kanteen kansallisen parlamenttinsa tai sen kamarin puolesta)
- Jäsenvaltiota vastaan nostettua rikkomusmenettelyä seuraavan uuden rikkomusmenettelyn yksinkertaistaminen
- Yksilön kanneoikeuden laajentuminen (unionin yleinen tuomioistuin)

EU:n tuomioistuimen toimivallan rajoitukset Lissabonin sopimuksen jälkeen

- Tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla eräitä yksilön oikeuksia koskevia kysymyksiä lukuun ottamatta.
- Tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia jäsenvaltion poliisiviranomaisen tai muun lain noudattamista valvovan viranomaisen toteuttamien toimien pätevyyttä tai suhteellisuutta tai niiden velvollisuuksien täyttämistä, joita jäsenvaltioilla on yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja sisäisen turvallisuuden suojaamiseksi.
- Pöytäkirja 36 siirtymäjärjestelyistä.

Ennakkoratkaisuasiat; SEUT 267 artikla

Eräät vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevat rajoitukset poistuvat:

- yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa + viisumi-, turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka
 - > ennen Lissabonin sopimusta rajoitus, jonka mukaan vain viimeisen oikeusasteen tuomioistuimet voivat pyytää ennakkoratkaisuja
- poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa
 - > ennen Lissabonin sopimusta oikeus pyytää ennakkoratkaisuja oli valinnainen ja jäsenvaltio saattoi määritellä sen laajuuden

SEUT 267 artikla

Uusi pidätettyä henkilöä koskeva määräys:

Jos ennakkoratkaisukysymys tulee esille kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, joka koskee pidätettyä henkilöä, Euroopan unionin tuomioistuin tekee ratkaisunsa mahdollisimman pian.

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella on ollut jo ennen Lissabonin sopimusta käytössä niin sanottu kiireellinen menettely (EUVL L 24, 29.1.2008 s. 39–41). Menettely otettiin käyttöön 1.3.2008. Määräaikoja on lyhennetty ja menettelyn painopiste on suullisessa käsittelyssä.

Vuonna 2008 kiireellinen menettely myönnettiin kolmessa asiassa ja asiat saatiin päätökseen keskimäärin 2,1 kuukaudessa. Vuonna 2009 menettely myönnettiin kahdessa asiassa, jotka saatiin päätökseen keskimäärin 2,5 kuukaudessa.

Ajankohtaista oikeuskäytäntöä

Välillinen verotus

Asia C-246/08, komissio v. Suomi, tuomio 29.10.2009

Arvonlisäverotus – Valtion oikeusaputoimistot – Oikeusavun saajan maksama omavastuuosuutta vastaan suoritetut oikeusapupalvelut tuomioistuinasiaassa

Valtion oikeusaputoimistossa työskentelevän julkisen oikeusavustajan tarjoama oikeusapu, josta avun saajalta veloitetaan omavastuuosuus, ei ole arvonlisäverovelvollista toimintaa. Jos oikeusavun saaja on sitä vastoin valinnut avustajakseen yksityisen asianajajan, palvelusta tulee maksaa arvonlisävero. EU:n arvonlisäverosäännöksissä edellytetään verollisuutta viranomaispalveluilta, joissa verottomuus vääristää huomattavasti kilpailua. Komissio katsoi järjestelmän johtavan huomattavaan kilpailun vääristymiseen yksityisten avustajien vahingoksi ja nosti Suomea vastaan kanteen.

EU:n tuomioistuin hylkäsi kanteen. Se katsoi, etteivät oikeusaputoimistot harjoita taloudellista toimintaa. Kysymystä kilpailunvääristymisestä ei näin ollen ollut aiheellista tutkia.

Ympäristö

Asia C-342/05, komissio v. Suomi, tuomio 14.6.2007

Suden metsästys – Ns. luontodirektiivi

Komissio nosti Suomea vastaan susien pyyntilupakäytäntöä koskevan kanteen. EU:n tuomioistuin hylkäsi kanteen osittain. Se katsoi, ettei komissio ollut osoittanut, että Suomen viranomaiset olisivat noudattaneet hallintokäytäntöä, jossa suden pyyntilupia myönnetään tukeutumatta lajin suojelun tilaa koskevaan arviointiin tai esittämättä perusteluja muun tyydyttävän ratkaisun puuttumisen osalta. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, ettei Suomi ollut noudattanut luontodirektiivin 92/43/ETY mukaisia velvoitteitaan siltä osin kuin se on sallinut suden ennaltaehkäisevän metsästyksen ilman, että on osoitettu, että metsästys on omiaan ehkäisemään erityisen merkittäviä vahinkoja.

Asia C-362/06P, Sahlstedt ym. vastaan komissio, tuomio 23.4.2009

Luontotyyppien suojelu – Komission päätöksellä hyväksytty luettelo boreaalisen vyöhykkeen luonnonmaantieteellisellä alueella olevista yhteisön tärkeänä pitämistä alueista – Luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tästä päätöksestä nostaman kumoamiskanteen tutkittavaksi ottaminen

Sahlstedt ja useat muut maanomistajat sekä MTK nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (nykinen EU:n yleinen tuomioistuin) kanteen, jossa ne vaativat komission päätöksen 2005/101/EY kumoamista osittain tai kokonaan. Päätös sisältää luettelon boreaalisen vyöhykkeen luonnonmaantieteellisellä alueella olevista yhteisön tärkeänä pitämistä alueista. Luettelo liittyy luontodirektiivillä 92/43/ETY perustettuun yhtenäiseen Natura 2000 -verkostoon.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti kanteen tutkimatta. Sen mukaan kantajilla ei ollut asiavaltuutta, koska komission päätös ei koskenut heitä "suoraan ja erikseen" (ks. asia T-150/05, määräys 22.6.2006).

Kantajat valittivat määräyksestä EU:n tuomioistuimeen. He katsoivat, että komission päätöksellä oli vaikutettu suoraan heidän oikeusasemaansa. Lisäksi he vetosivat tehokkaiden oikeussuojakeinojen puutteeseen. Tuomioistuin hylkäsi valituksen.

Asia C-335/07, komissio vastaan Suomi, tuomio
6.10.2009 (Ruotsi välintulijana)

*Ympäristö – Yhdyskuntajätevesien käsittely – Typen poisto –
Direktiivi 91/271/ETY – Laiminlyönti vaatia kaikissa yli 10 000
asukasvastineluvun taajamien yhdyskuntajätevedenpuhdistamoissa
typen tehokkaampaa käsittelyä*

Komission mukaan yhdyskuntajätevesien käsittelystä annettu direktiivi 91/271/ETY edellyttää, että typen osuutta puhdistetussa jätevedessä vähennetään Suomen kaikissa jätevedenpuhdistamoissa tietystä kokoluokasta alkaen (yli 10 000 asukasvastineluvun taajamat). Suomi kiisti komission tulkinnan ja katsoi, että vesialueiden oloihin oli kiinnitettävä huomiota. Komissio nosti Suomea vastaan kanteen.

EU:n tuomioistuin hylkäsi kanteen. Typenpoiston tarve riippuu jätevedenpuhdistamon paikallisista olosuhteista. Komissio ei ollut näyttänyt toteen, että typen määrää olisi vähennettävä kaikissa tietyn kokoluokan ylittävissä puhdistamoissa.

Yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa

Asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009 (korkein hallinto-oikeus)
(Ks. myös asia C-435/06, C, tuomio 27.11.2007)

Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa – Asetus (EY) N:o 2201/2003 – Siviilioikeudellisen asian käsite – Päätös lapsen huostaanotosta ja sijoittamisesta kodin ulkopuolelle – Lapsen asuinpaikka – Turvaamistoimet

Muun muassa lasten huostaanottoa ja sijoittamista koskevien ratkaisujen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva ns. Bryssel II a -asetus soveltuu siviilioikeudellisiin asioihin. Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevat päätökset kuuluvat Suomessa julkisoikeuden alaan. EU:n tuomioistuin katsoi, että ko. asiat kuuluvat kyseiseen asetukseen sisältyvän "siviilioikeudellisen asian" käsitteen piiriin, vaikka kansallinen päätös olisi tehty osana julkisoikeuden alaan kuuluvaa lastensuojelua.

Jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa määräytyy sen mukaan, missä lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana. Asetuksessa ei kuitenkaan määritellä käsitteen «asuinpaikka» sisältöä. EY:n tuomioistuimen mukaan lapsen asuinpaikka on paikka, joka ilmentää lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Asuinpaikkaa määriteltäessä on otettava huomioon muun muassa muuton syyt sekä valtion alueella oleskelun kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt. Myös lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka, kielitaito sekä perhesiteet ja sosiaaliset siteet vaikuttavat arviointiin. Kansallisen tuomioistuimen asiana on ratkaista lapsen asuinpaikka ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat.

Poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa

Asia C-388/08 PPU, Leymann ja Pustovarov, tuomio 1.12.2008 (korkein oikeus)

Eurooppalainen pidätysmääräys ja jäsenvaltioiden väliset luovuttamismenettelyt – Puitepäätös 2002/584/YOS – Spesialiteettiperiaate – Suostumusmenettely

Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan puitepäätöksen mukaan henkilöä, joka luovutetaan toiseen jäsenvaltioon tiettyä rikosta koskevia syytetoimenpiteitä varten, ei saa syyttää tai tuomita muusta kuin luovuttamisen perusteena olleesta rikoksesta.

EU:n tuomioistuin täsmensi, miltä osin rikoksen teonkuvaukseen voidaan tehdä menettelyn aikana muutoksia ilman, että on katsottava, että kyseessä on "muu rikos". Jotta voidaan selvittää, onko kyse samasta rikoksesta, on verrattava sitä, miten rikoksen keskeiset osatekijät on määritelty eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä siihen, miten ne on esitetty myöhemmässä oikeudenkäyntiasiakirjassa. Näissä kahdessa asiakirjassa olevien tietojen on vastattava riittävästi toisiaan. Ajankohtaa ja paikkaa koskevat muutokset ovat sallittuja tietyin edellytyksin.

Tasa-arvo

Asia C-471/08, Parviainen, tuomio 1.7.2010 (Helsingin käräjäoikeus)

Raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelu – Direktiivi 92/85/ETY – Työntekijä, joka on väliaikaisesti siirretty toiseen tehtävään raskautensa ajaksi – Pakollinen siirto hänen ja hänen lapsensa turvallisuudelle tai terveydelle aiheutuvan vaaran vuoksi – Sen palkan laskeminen, johon raskaana olevalla työntekijällä on oikeus väliaikaisen siirron aikana – Ennen kyseistä siirtoa saatua keskimääräistä palkkaa pienempi palkka – Lisät ja korvaukset

Työntekijöillä, joille on raskautensa takia myönnetty lomaa tai jotka on raskautensa takia siirretty toiseen tehtävään, on oikeus kuukausittaiseen peruspalkkaansa sekä ammatilliseen asemaansa liittyviin lisiin. He eivät sitä vastoin voi vaatia sellaisia korvauksia ja lisiä, joiden tarkoituksena on korvata haittoja, jotka aiheutuvat erityistehtävien suorittamisesta erityisissä olosuhteissa, jos he eivät tosiasiallisesti suorita kyseisiä tehtäviä.

Euroopan unionin tuomioistuimen
verkkosivut:

<http://curia.europa.eu>

